

“Kişilerin Kuruluşu” bölümünde Tanpınar’ın roman kişilerinin bir ruh akrabalığı içinde olduğunu vurgulayan yazar; bu bölümü kendi içinde “Tamamlanmışlık – Eksiklik - İç Çatışma”, “Tanıklar”, “İç İçe Geçmiş Halkalar Tasarımı”, “Gerçeklikten Kaçma - Yalan: Yeni Gerçeklik”, “Gerçek Kişilerden Kurulmuş Olma”, “Otobiyografik Öğeler”, “Rekabet - Karşıtlık”, “Talih – Mahkûmiyet - Soyaçekim” ve “Aidiyetsizlik - Aradalık - Yalnızlık” alt başlıkları altında ele alır. Böylece Tanpınar’ın edebî eserlerinde kişilerini türlü karmaşalarla donatması ve bütün karakterlerini kimlik problemi etrafında oluşturması bu alt başlıklar üzerinden saptanır (s.143-173).

“Son Söz” de Tanpınar’ın Türk edebiyatında roman türüne getirdiği yenilikler ve bunun önemine değinilir. Tanpınar’ın kendine özgü modern roman anlayışının yöntem ve felsefesi açıklanır. Bir romancının değerini belirleyen ölçütler kısaca tekrar ifade edilir (s. 175-182). İnceleme kitaplarını, genellikle -incelenen konunun- meraklıları takip eder. Buradan bakınca *Âraf’ın Estetiği / Tanpınar’ın Romancılığı*, Tanpınar meraklılarını ve sevenlerini ilgilendirecek gibi duruyor. Bu yönüyle kitabın, özellikle Tanpınar romanlarının yöntemsel düzeyde nasıl bir zemine ve dayanağa sahip olduğunu açığa kavuşturmada önemli bir boşluğu doldurduğunu söyleyebiliriz.

KIRGIZ IRLARI

Nevzat GÖZAYDIN

Avrupa ülkelerinde Türk dünyası ile ilgili hatırı sayılır birçok derleme-yi ve araştırmayı yapan Macar bilim adamları ve onların eserleri arasında, Bela Bartok’un 1930’lu yıllarda Anadolu’daki çalışmalarının ve derlemelerinin yanı sıra Laszlo Vikar’ın 1971’deki Çeremis, 1979’daki Çuvaş ve 1999’daki Tatar halk melodileriyle ilgili kitapları başlarda yer alır. Hemen arkalarından gelen Janos Sipos’un elimizdeki kitabı da diğer çalışmaları gibi örnek alınacak önemli bir eserdir.

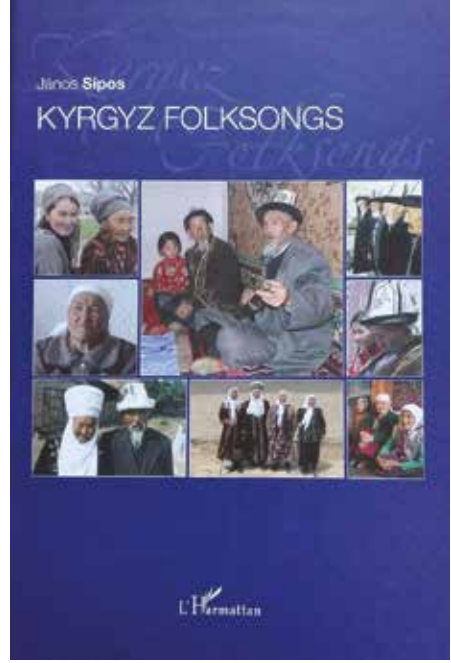
Janos Sipos bu kitabını hazırlayabilme amacıyla yola çıkmış, 2002 yılında Kırgızistan’ın başkenti Bişkek ile Narinde, 2004 yılında ise Talaş’ta ve At-Baş’ında saha araştırmaları/derlemeler yapmıştır. Bu derlemelerin sonunda sekiz ana bölümden oluşan bu eser ortaya çıkmıştır.

Kitap bir ön söz (s. 7-8) ile başlamaktadır. Birinci bölüm içinde (s. 9-24) yazar; Kırgızistan’ın genel durumunu, coğrafi yapısını, etnik kökenini açıkladıktan sonra Tiyen-şan bölgesinde daha eski yıllarda Macarların

yaptığı araştırmaları dile getirmiştir. Kırgızistan topraklarında halk müziği ile ilgili çalışmalar hakkında bilgi veren J.Sipos, Eylül 2002'de Isık-göl civarındaki Barskoon köyünde kendisine mihmandarlık yapan Tilek ile birlikte sahada çalıştığını belirtmiştir. Genel olarak bu geziden hayli mutlu olan yazar, Kırgızistan'ı Doğu'nun İsviçre'si olarak nitelendirmektedir. Oradaki insanları ve doğayı çok olumlu görüşler belirterek tanımlayan Sipos sahada bir hayli malzeme toplamıştır.

Topladığı malzeme Isık-göl civarında yirmi beş yerleşim noktasında 220 banttın/kasetten oluşmuştur. Bu kayıtlara ilave olarak fotoğraflar, köy ve köylü resimleri ile röportajlar arşivine girmiştir. Bişkek'te ise iki derlemenin ilkinin Oş bölgesinden olan genç bir kadından, diğerini ise kopuz çalan Nurak Abdurrahmanov'dan yapmıştır.

Narin bölgesinde 2002 yılında yaklaşık, on beş yakın köyden, -kendisinin verdiği bilgiye göre- 86 kadın ve erkek kaynak kişiden 330 halk müziği parçası kaydetmiştir. Daha sonra 2004 yılında nisan ve mayıs aylarında yine Bişkek'te birkaç gün geçiren yazar, mihmandarı Ulanbek ile At-Başı'na gitmiştir. Bu yerleşim merkezi 1810'da İpek Yolu üzerinde kurulmuş olup Tiyen-şan çevresinde on altı köye sahiptir. Göçebe olarak yaşayanların 1920-1930'lu yıllarda yerleşik düzene geçirildiklerini, bay (zengin) olanların Ukrayna topraklarına ve Kafkaslara sürgüne gönderildiklerini, fakirlerin kolхозlarda hayatlarını sürdürdüklerini belirten yazar; bölgede önceleri Çe-

Janos SIPOS, *Kyrghyz Folksongs*,
L'Harmattan Hungary, Budapest 2014.

rik aşiretinin, daha sonra da Sarıbağış aşireti ile Moğoldor aşiretinin yerleştirildiklerini anlatmıştır.

“Preceedings of the Kyrghyz Research” başlıklı ana bölüm (s. 25-33) içinde önce B. Bartok'un Anadolu derlemeleri, sonra da Macar, Fin-Ugor ile Türk halk şarkılarının durumu hakkında bilgi verilmiş, sonunda 2006 yılında Sheffield şehrinde “Musik of the Turkic Speaking World” kurulmuştur. İlk önce Londra'da, sonra sırası ile Berlin, Cambridge ve 2014 yılında da İstanbul'da düzenli toplantılar yapılmıştır. J. Sipos; bir sonraki ana bölümde “Genres, Forms, Scales of Kyrghyz Folksongs” başlığı altında melodilerin tipleri, şekilleri, düzenlemeleri ile Kır-

gız sazları ve saz eserleri hakkında bilgi vermiştir (s. 34-42). Manas destanı üzerinde de kısaca duran yazar, bu bölümde ayrıca kaynak kişilerden Toktogul Satılğanov ve Togolok Moldo'yu yakından tanıtmıştır (s. 44-47).

Önemli bir bölüm de Kırgız havalarının tasnifine ayrılmıştır: "Classification of Kyrgyz Tunes" (s. 48-100). Burada toplanan bütün malzeme elden geçirilmiş olup melodilerin yapısına ve oluşumunun özelliklerine göre ayrı ayrı örnekler de verilerek açıklamalar yapılmıştır. Örnekler hem notalarıyla hem de sözlerin notalara çakıştırılmasıyla aktarılmıştır.

"Anthology of Kyrgyz Folksongs" bölümünde bütün melodileri ayrı ayrı sınıflandıran J. Sipos, daha sonraki

*Aldey, aldey, altınım,
Ak beşikçe çata koy.
Altın balam, ak balam,
Ak beşikçe çatçı sen.*

*Bekbekey aştı bel aştı
Beline belboo caraştı.
Saksakay aştı say aştı
Sanına saadak caraştı,*

*Ay nuru bizge tögüldü
Agaylar aççı könüldü.
Ardaktap cürüp ötölü
Aldıda turgan ömürdü.*

*Kün nuru bizge tögüldü
Kükügüm aççı könüldü.
Güldötüp cürüp ötölü
Gülgöndöy chaştık ömürdü.*

sayfalarda her bir havanın/melodinin notasını ve sözlerini ayrıca numaralandırarak kaydetmiştir (s. 101-295). Burada toplam 332 parça verilirken kaynak kişinin kim olduğu, nerede derlendiği de ayrıca gösterilmiştir.

Türk dili çalışmaları bakımından en ilginç olan bölüm ise "Krygyz song texts and their English version" başlığını taşıyan ana bölümdür (s. 296-377). Burada verilen Kırgız Türkçesi metinleri ile İngilizce çevirileri karşılaştırmalı lehçe çalışmaları açısından bir hayli önem taşımaktadır. Metinleri İngilizceye çeviren J. Sipos'un Eva Csaki'dir. Bütün metinler sayfada karşıyarak tabir edilen biçimde, solda Kırgız Türkçesiyle hemen karşısında da İngilizce çevirisiyle yer almıştır. Birkaç örnek aktaralım:

*Sleep, sleep my darling,
Lie quickly in a White crib.
My golden derlin, my White baby
Lie in your white cradle now!*

*Bekbekey went beyond the mountain,
The quiver fitted his waist.
Saksakay went beyond the valley,
The quiver fitted its strap well.*

*The moonlight has flooded us,
Gentlemen, entertain me.
Aware of its great value,
Lets us spend our lives.*

*The light of the sun's flooded us,
My cuckoo bird, have a good time.
Let's spend the time merrily,
Our youth which is like a rose!*

Assaloom aleykim, el ağası,
Elden eken atamdın şıbagası.
Altın eken atının takagası
Kümüş eken tonunun cakagası.

Selamünaleyküm our president
You've been fed by your people.
Golden horse-shoes on your horse,
Your furcoat's trimmed with silver.

Koş arıktan attagan koydun izi
Koy çarıp berem deyt baydın kızı.
Koş arıktan attagan taydın izi
Tay çarıp berem deyt baydın kızı.

Your flock of sheep follows two ,,
/ The bey's daughter promises even more.
Your stud follow two trails
/ The bey's daughter promises even more.

Caramazan ayta keldik eşigine
Ak koçkordoy uul bersin beşigine
Caramazan aytkaydın caylası bar
Cayıp koygon kuruttun maydası bar.

/ We've come to your gate with Ramazan greetings
/ May you have a son like white ram.
/ The Ramazan greeting has its fixed price,
/ A ball of dried cheese has its morsels.

Kitabın son sayfalarında farklı Türk topluluklarının 1936 yılından beri yapılan saha araştırmaları sonunda ortaya çıkan müzik haritası hakkında kısaca bilgi verildikten sonra (s. 379-386) yer adlarına göre dizin, havaların ilk dizelerine göre dizin, ritmik eşleşmeler aktarılmıştır. Sonra Aşiretler dizini, şe-

killer s. 407'ye kadar gösterilmiştir. Son bölüm bibliyografyadır (s. 409- 416).

Janos Sipos'u bu değerli çalışması dolayısıyla kutluyorum. Diğer çalışmaları gibi, bu eserin de önemli bir boşluğu kapattığını ve örnek alınacak tir yapıyı ortaya koyduğunu söyleyebilirim.